

RZECZPOSPOLITA POLSKA
MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa, dnia 3 kwietnia 2007 r.

DL-P II 0700-43/07

BH-1-0700-121/07

RECEPCJA
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
ul. Chałubińskiego 1
00-901 Warszawa
tel. 22 69 52 10 00
faks 22 69 52 10 01
e-mail: kpr@kpr.gov.pl
04.04.07
3046 podpis

Pan
Bogdan Borusewicz
Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej

GABINET MARSZAŁKA SENATU
wpłynęło dn. 3.04.07
nr 2484 podpis

Szanowny Panie Marszałku,

Z upoważnienia Prezesa Rady Ministrów uprzejmie przedstawiam stanowisko Ministra Sprawiedliwości, wypracowane po zasięgnięciu opinii Ministra Spraw Zagranicznych oraz Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, wobec wniosków zawartych w oświadczeniu senatorów Jerzego Szmita i Doroty Arciszewskiej- Mielewczyk, złożonym podczas 28 posiedzenia Senatu RP w dniu 22 lutego 2007 r.

Z treści oświadczenia wymienionych senatorów wynika, że dotyczy ono roszczeń tzw. „późnych przesiedleńców”, którzy w latach siedemdziesiątych wyjechali z Polski na pobyt stały do Republiki Federalnej Niemiec, zgłaszanych do majątków pozostawionych w Polsce na Ziemiach Odzyskanych i Północnych.

Majątki poniemieckie, które nie przeszły na rzecz Skarbu Państwa na podstawie przepisów o reformie rolnej, lasach i osadnictwie lub przepisów nacjonalizacyjnych, objęte zostały przepisami dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. Nr 13, poz. 87 ze zm.). Na podstawie art. 2 ust. 1 tego dekretu na własność Skarbu Państwa przeszedł z mocy samego prawa wszelki majątek Rzeszy Niemieckiej i byłego Wolnego Miasta Gdańska, majątek obywateli Rzeszy Niemieckiej i byłego Wolnego Miasta Gdańska - z wyjątkiem osób narodowości polskiej lub innej przez Niemców prześladowanej, majątek niemieckich i gdańskich osób prawnych, z wyłączeniem osób prawnych prawa publicznego, majątek spółek kontrolowanych przez obywateli niemieckich lub gdańskich albo przez administrację niemiecką lub gdańską oraz majątek osób zbiegłych do nieprzyjaciela.

Osoby, które uzyskały stwierdzenie narodowości polskiej i nabyły obywatelstwo polskie, zachowały własność nieruchomości należących do nich przed 1 stycznia 1945 r., a także nabytych w drodze osadnictwa rolnego lub uwłaszczenia. Dotyczyło to tzw. autochtonów,

czyli tych właścicieli nieruchomości położonych na Ziemiach Odzyskanych i Północnych, którzy po dniu 1 stycznia 1945 r. uzyskali stwierdzenie narodowości polskiej i nabyli obywatelstwo polskie. Wiele z tych osób wyjechało w okresie od dnia 16 maja 1956 r. do dnia 8 marca 1964 r. z kraju do Niemiec w ramach tzw. akcji łączenia rodzin, na podstawie przepisów niepublikowanej uchwały Rady Państwa nr 37/56 z dnia 16 maja 1956 r., obowiązującej do dnia 8 marca 1964 r. W związku z tymi wyjazdami i opuszczeniem gospodarstw przez ich właścicieli powstała konieczność uregulowania ich własności. Zgodnie z art. 38 ust. 3 ustawy z dnia 14 lipca 1961 r. o gospodarce terenami w miastach i osiedlach (jedn. tekst: Dz. U. z 1969.Nr 22,poz. 159 z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą”, nieruchomości stanowiące zgodnie z art. 2 ust. 1 lit. b dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. Nr 13, poz. 87 ze zm.) własności osób, którym wobec uzyskania przez nie stwierdzenia narodowości polskiej służyło obywatelstwo polskie, przechodzą z mocy samego prawa na własność Państwa, jeżeli osoby te w związku z wyjazdem z kraju utraciły lub utracą obywatelstwo polskie; osoby te tracą prawo rozporządzenia nieruchomością z dniem, w którym złożyły właściwym organom polskim dowód osobisty i otrzymały dokument uprawniający do wyjazdu za granicę.

Powołany wyżej przepis znajdował odpowiednie zastosowanie do nieruchomości nabytych w trybie osadnictwa rolnego lub uwłaszczenia przez osoby, którym wobec uzyskania przez nie stwierdzenia narodowości polskiej przysługiwało obywatelstwo polskie, a które następnie w związku z wyjazdem z kraju utraciły to obywatelstwo (art. 38 ust. 4 ustawy).

W myśl art. 38 ust. 6 ustawy, tytuł własności Państwa do nieruchomości wymienionych wyżej podlegał wpisowi do księgi wieczystej na wniosek organów prezydiów powiatowych (miejskich, dzielnicowych) rad narodowych do spraw gospodarki komunalnej i mieszkaniowej, w odniesieniu zaś do nieruchomości rolnych – organów do spraw rolnictwa.

Zauważyć należy, że w myśl powołanych wyżej przepisów przedmiotowe nieruchomości przechodziły na własność Państwa z mocy samego prawa. Wpis do księgi wieczystej miał charakter jedynie deklaratoryjny. Oznacza to, że przejście prawa własności nie było uzależnione od dokonania wpisu w księdze wieczystej. Z wpisem wiązało się jedynie domniemanie, że prawo jawne z księgi wieczystej jest wpisane zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym.

Z posiadanych informacji wynika, że przypadki skutecznego dochodzenia roszczeń przed polskimi sądami do majątków pozostawionych w Polsce przez „późnych przesiedleńców” dotyczyły spraw, w których wywłaszczenie takich majątków zostało dokonane z naruszeniem

prawa polskiego. Utrata majątku następowała w tych przypadkach – szczególnie po 1961 r. – w związku z uprzednią utratą obywatelstwa polskiego. Ponieważ utrata obywatelstwa polskiego następowała z reguły na podstawie wyżej wymienionej uchwały Rady Państwa z 1956 r. i nie znajdowała oparcia w indywidualnej decyzji wyrażającej zgodę na zmianę obywatelstwa, orzecznictwo Sądu Najwyższego podważa od kilku lat prawne podstawy pozbawienia obywatelstwa. Powoduje to, że w zasadzie mamy w tych przypadkach często do czynienia z roszczeniami osób, które zostały bezprawnie pozbawione obywatelstwa polskiego, odzyskują je i dążą do uregulowania sytuacji własnościowej.

Należy przy tym też podkreślić, że przedmiotem sporu w środowiskach politycznych, prawnych i w doktrynie pozostaje kwestia mocy prawnej wyżej wymienionej uchwały Rady Państwa oraz jej zgodności z ówczesnie obowiązującą ustawą o obywatelstwie polskim.

Odnosząc się do zawartego w oświadczeniu stwierdzenia, iż orzecznictwo sądów w tego rodzaju sprawach jest niejednolite, należy zauważyć, że Minister Sprawiedliwości nie może w trybie nadzoru nad działalnością administracyjną sądów wkraczać w sferę orzeczniczą sądów, a więc w dziedzinę, w której sędziowie są niezawisli. Sprawy te rozpoznawane są na gruncie prawa cywilnego, a wydawane w nich rozstrzygnięcia mogą być badane i oceniane wyłącznie przez sądy II instancji oraz Sąd Najwyższy w ramach rozpoznawania prawem przewidzianych środków odwoławczych lub środków nadzwyczajnych.

Z poważaniem,
z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI
Beata Kempa
SEKRETARZ STANU